

Zvonko Zinrajh
**KARL RAHNER.
“POZABLJANJE NA
BOGA – NAJBOLJ
TEMELJNI
PROBLEM TUDI
DANES”**

215-228

NASIPNA UL. 67/A
SI-2000 MARIBOR

::POVZETEK

ZA KARLA RAHNERJA MNOGI znanstveniki trdijo, da je eden pomembnejših svetovnih teologov, ki je zaradi svojstvenega pristopa in včasih po robu hodečem teoretiziranju sprožil precej kritik. Na podlagi njegovih številnih del ga številni ocenjevalci smatrajo kot tradicionalista, ki v svojem raziskovanju in iskanju krščanske resnice odkriva poti, ki lahko povzročajo zmotno dojemanje verskih nauk. Rahnerjevo zanimivo razmišljanje o teološkem pluralizmu zna celo begati, kar je očitno bil tudi primer kritik kardinala Balthasarja. Rahner je v svoji tradicionalnosti dajal velik pomen *inkarnaciji in eshatologiji* ter mediaciji oziroma onostranstvu. Izjemen prispevek Cerkvi je dal s svojimi razpravami in stališči o božji milosti, naravnosti, zakramentih ter božjih delih. Posvečal se je tudi iskanju povezanosti katoliške, pravoslavne in evangeličanske cerkve in razpravam o pomembnosti *ekumenskega dialoga*.

Rahner v več svojih delih ugotavlja, da je krščanstvo, čeprav se je njegovo oznanilo obračalo na vse ljudi in čeprav je hotelo postati svetovna religija, vendar samo moglo živeti iz določene historične korenine. Te okvire je krščanstvo preraslo in mora, ne da bi zatajilo svoj zgodovinski izvor, postati svetovna religija. Gre za velikansko možnost, da postane krščanstvo resnično to, kar je že vnaprej hotelo biti in s tem utreti pot rešitvi enega temeljnih problemov današnjega sveta, pozabljanje na Boga.

Ključne besede: Religija, krščanstvo, vera, antropologija religije, transcendentalnost, horizontalizem, razkristjanjevanje.

ABSTRACT

KARL RAHNER. "FORGETTING OF GOD – THE MOST FUNDAMENTAL PROBLEM OF TODAY"

There are many scientists who affirm Karl Rahner as one of the most important world's theologians, who triggered, because of his characteristic approach and his sometimes margin-walking theory, a lot of criticism. Based on his gigantic write, the assessors are taking him as a traditionalist, who in his research and quest of Christian truth discovers the ways which can be the ground for a mistaken understanding (comprehension) of faith's doctrine and moral teachings. Rahner's interesting mind about the pluralism of theology could also be a cause of bewilderment, which was the case with cardinal Balthasar's critics against some Rahner's statements.

In his traditional approach, Rahner placed great emphasis on incarnation and

eschatology as well as mediation. Exceptional contribution to the Church was given in his discussions on and viewpoints of God's mercy, naturalness, sacraments and God's works. He also paid attention to the common connections between Catholic Church and Orthodox and Evangelical (Protestant) Church and treatises on the importance of ecumenical dialog.

In his books, Rahner ascertains that Christianity, although it addressed all people and had the ambition of becoming a world religion, was able to live by itself, based on its own historical roots. But the Christianity wants to be a world religion and actually has a great opportunity to be one. As a World Religion, the Christianity could open one of the ways to solve perhaps the most fundamental problem of today: forgetting of God.

Key words: Religion, Christianity, faith, anthropology of religion, the transcendental, horizontalism, dechristianization.

::UVOD

V knjigi Antona Strleta "Teologi za prihodnost" je avtor zbral nekaj razprav pomembnejših teologov in sicer: Hansa Ura von Balthasarja, Louisa Bouyera, Pierra Teilhard de Chardina, Jeana Danileouja, Romana Guardinija, Henrija de Lubaca, Johna Henryja Newmana, Karla Rahnerja, Josepha Ratzingerja, Heinricha Schlierja, Adrienne von Speyr in Aleša Ušeničnika. Pričujoče besedilo strnjeno povzema delo in misli Karla Rahnerja, ob tem pa uvodoma seveda ne smemo obiti predstavitev avtorja knjige Antona Strleta.

::Anton Strle

Anton Strle - slovenski rimskokatoliški duhovnik, teolog, prevajalec in kandidat za svetnika, se je rodil 21. januarja 1915 v Osredku nad Cerknico. V duhovnika je bil posvečen leta 1941. Na ljubljanski univerzi je leta 1944 promoviral z disertacijo "Naravno hrepenenje po nadnaravnem smotru po nauku sv. Tomaža Akvinskega". Ob koncu druge svetovne vojne se je z mnogimi begunci raznih narodnosti za kratek čas umaknil na Koroško. Po vrnitvi v Jugoslavijo je opravljal katehetsko službo v Novem mestu, a so ga kmalu priprli ter obsodili na več kot petletno zaporno kazen. Razlog je bil v svobodomiselnem katoliškem delu "Lojze Grozde, mladeč Kristusa Kralja." Strle je v letih 1956 do 1985 na Teološki fakulteti v Ljubljani predaval dogmatiko, teološko antropologijo in patrologijo. Ob tem je ves čas deloval na področju pastoralnega dela, predvsem v uršulinski cerkvi *Sveta Trojica* v

Ljubljani. Kot mentor je spremljal kar sto diplomantov, trinajst kandidatov za magisterij in enako število doktorskih kandidatov; napisal je 45 knjig in skript, 75 vrhunskih znanstvenih razprav, 65 raziskav in 110 drugih člankov, 70 recenzij, 36 prevodov ter 33 spremnih besed.

O vrednosti njegovega življenjskega opusa sta dala najkompetentnejšo oceno papež Benedikt XVI (še kot kardinal Ratzinger¹) in teolog ter pedagog prof. dr. Anton Štrukelj.²

Profesor Strle si je neizmerno prizadeval za popolno sprejetje in praktično uresničevanje Drugega vatikanskega koncila (predvsem v duhu ponovnega pokristjanjenja Evrope). V tem katoliškem duhu je tudi vzgajal vse svoje bližnje in študente. Slednjim je z globokim notranjim prepričanjem predaval o Srcu Jezusovem ter kot teolog in duhovnik ostal zvest načelom češčenja Srca Jezusovega.³ Vrsto let je bil član doktrinalne komisije pri Jugoslovanski ško-

¹„Profesorja Strleta sem smel spoznati leta 1974, ko smo se shajali člani Mednarodne teološke komisije. Mislim, da morem reči, da je srečanje z njim pri vseh članih te skupnosti tridesetih učenjakov iz najrazličnejših dežel sveta zapustilo velik vtis. Profesor Strle je sicer vedno ostajal skromno v ozadju; hotel se je učiti in spregovoriti samo tedaj, ko je imel povedati kaj zares svojega, česar drugi niso povedali. A prav ta skromnost, da sam stopa v ozadje in daje prednost edinole boljšemu spoznanju resnice, je pritegnila pozornost nanj. Iz njegove ponižne in dobrotljive osebnosti je izhajala velika notranja svetloba; čutili smo, da je tega človeka stik z Bogom povsem prežet. Tudi če je bilo mogoče na njem videti globoko asketsko življenje, je ta askeza govorila o tistem pozitivnem: o notranji bližini do Gospoda, ki je vse drugo postavljala na drugotno mesto. To življenje in mišljenje v občestvu s Kristusom je dajalo profesorju Strletu tisto moč presoje in tisto zmožnost razločevanja, ki ne moreta izhajati iz gole učenosti. Imel je oster čut za to, kaj je pravilno in kaj zgrešeno, kaj vero očističuje in ji daje rast in kaj jo ruši; znal je – z eno besedo – razločevati duhove, in zaradi tega je bila njegova sodba dragocena in tehtna.“ (Štrukelj, 2009)

²„Profesor Strle je in ostane eden največjih slovenskih teologov. Prof. Strle je nekaj dni pred smrtjo ob branju knjige božjega služabnika škofa Antona Vovka *V spomin in opomin* dejal: „To je zgodovina Cerkve na Slovenskem.“ Prepričani smo, da bo tudi njegovo ime z velikimi črkami vpisano v zgodovino Cerkve na Slovenskem. Vpisano pa bo predvsem v knjigo življenja pri troedinem Bogu, katerega je ljubil z vso predanostjo in mu služil z molitvijo in učenjem, z življenjem in trpljenjem. Bodimo hvaležni Bogu za tako dobrega in svetega človeka, gorečega Marijinega častilca, ki je ostal zvest in pokončen tudi v najhujših preskušnjah življenja. Kolikokrat je govoril z apostolom Pavlom: „Naša sedanja lahka stiska – ki pa je včasih še kako bridka – nam pripravlja čez vso mero veliko, večno bogastvo slave“ (2 Kor 4,17). Sedaj se je izpolnilo njegovo veliko hrepenenje po gledanju Boga. Sedaj je uslišana njegova prošnja: „Pridi, Gospod Jezus!“ Gospod Strle mi je vsako leto pred praznikom Vseh svetih izrekel misel kardinala Newmana: „Moja duša naj bo s svetniki!“ Letos ima ta vzvišena misel poseben pomen ... Za Novo leto pa mi je dr. Strle vedno voščil z besedami slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika: „Dragi prijatelj, želim ti preljubo zdravje, božjo milost in voljno potrpljenje!“ (Štrukelj, 2011)

³Strle pove: „Danes mnogi ugotavljajo, da se je močno izgubil čut za Boga in njegovo svetost. Z druge strani pa se današnji človek mnogokrat čuti kakor brez moči nasproti temnim silam, ki prodirajo iz okolja ali pa iz globlin lastne podzavesti, in se jim brez odpora fatalistično vda, češ da je takšen odpor nekaj popolnoma brezupnega. Kdor se spet in spet zazre v Srce učlovečenega Boga, prebodeno zaradi grehov človeštva, bo čutil, da greh ni malenkost, marveč strahotna realnost, in da je treba krščansko življenje jemati z vso resnobo in odgovornostjo zase in za druge. Z druge strani pa mu bo ravno češčenje Srca Jezusovega posebno izrazito klicalo v spomin, da je Bog ljubezen, in vedno znova prebujalo zavest, da je sleherno zlo v svoji korenini že premagano in da more biti ozdravljena tudi največja pokvarjenost, da je še rešitev, dokler človek ni prestopil praga smrti. Skratka: češčenje Srca Jezusovega nas uči nečesa, kar je za življenje silno pomembno: realizma greha in še bolj realizma odrešenja, realizma božje ljubezni.“ (Strle, 2011)

fovski konferenci in član Mednarodne teološke komisije pri Svetem sedežu v Rimu. Leta 1977 ga je papež Pavel VI. imenoval za svojega hišnega prelata.

Seveda je na tem mestu treba omeniti kot izjemno pomembno tudi to, da je Strle temeljito popravil prvi prevod okrožnice Pija XII. *O Srcu Jezusovem*.

Anton Strle je umrl v Ljubljani, 20. februarja 2003.

::Karl Rahner

Karl Rahner se je rodil leta 5. marca 1904 v Freiburgu/Breisgau v Nemčiji. V letu 1922 je pristopil v jezuitski red in bil posvečen v duhovnika leta 1932. Študiral je najprej v Freiburgu in Innsbrucku, nato nekaj časa na Nizozemskem ter zaključil doktorski študij teologije na Univerzi v Innsbrucku leta 1936. Kot študent filozofije je štiri semestre poslušal predavanja Martina Heideggerja.

V času med in po vojni se je Rahner veliko ukvarjal s študijem cerkvene teologije, predvsem s študijem moderne, kar je pri njem pustilo globok pečat. Prav tako se ga je dotaknila teorija novotomistov in novosholastičnega gibanja v cerkveni filozofiji in teologiji ter tudi ponoven poskus metafizičnega kritiziranja prosvetljenstva novotomistov in še posebej vpliv Kantove filozofije. Nanj, kot filozofa, je seveda vplival tudi Heideggerjev eksistencializem. Rahner je veliko interpretiral tudi dela in stališča Tomaža Akvinskega. Po drugi svetovni vojni se je vrnil v Innsbruck in bil leta 1949 imenovan za profesorja dogmatske teologije. V letu 1964 pa je postal uradni teološki svetovalec *Drugega vatikanskega koncila*.

Rahner je bil v svojem bistvu zelo tradicionalen, saj je dajal izrazito velik pomen *inkarnaciji in eshatologiji*. Ni se posebej veliko ukvarjal z zgodovinsko-stjo Jezusa Kristusa temveč bolj z *mediacijo* oziroma *onostranstvom*. Znotraj Cerkve je razvijal odnose na področju božje milosti, naravnosti, zakramentov in božjih del. Prav tako je posvečal svoja raziskovanja iskanju povezanosti in stičnih točk med katoliško, pravoslavno in evangeličansko cerkvijo ter razpravljajal o pomembnosti *ekumenskega dialoga*.⁴

Človeka, ki ni (ne glede v kakšnih okoliščinah se nahaja) nikdar v svojem srcu dejal, da ni Boga, lahko jemljemo kot vernika. V kolikor človek verjame resnično v Boga in tega ni zanikal, potem je milost te resnice v tem, da dovoli biti voden in vedno tudi milosten v Očetu in Sinu. Karl Rahner je postavil

⁴"Med najpomembnejšimi spoznavnimi pogoji za tak dialog je gotovo zavest, da je prav to, kar sestavlja najosnovnejše bistvo krščanstva, skupna last katoličanov, pravoslavnih in evangeličanov: živa vera v živega Boga, ki se nam je po Kristusu neizrekljivo približal in nas v Cerkvi in po Cerkvi odrešuje. V primeru z življenjsko oziroma zveličavno pomembnostjo skupne posesti so vse razlike (zlasti med katoličani in pravoslavnimi) vendarle zelo malenkostne. Treba je samo pomisliti, kako smo veseli, če v duševnem pastirstvu dosežemo to, da ljudje vsaj z neko resnobo na eksistencialni način realizirajo omenjene temeljne resnice." (Rahner, 1962: 9)

teorijo, da kdor dopusti biti voden v tej milosti, se ga lahko imenuje za “*anonymnega kristjana*”. (Mahoney, 1987: 100)

Znana je tudi naslednja Rahnerjeva trditev: “Prepričan sem, da je neposrednost med Bogom in človekom danes bolj pomembna, kot je bila v preteklih časih. V današnji sekularizirani in pluralistični družbi vedno izginja vsakršna oblika družbene podpore in upoštevanja religije. Če hočemo kljub temu gojiti krščansko duhovnost, ta ne more ohraniti svojo živost in moč s pomočjo zunanjih pripomočkov, tudi če so cerkvenega značaja ali zakramentalni, temveč samo preko neposrednega srečanja z Bogom. Gre za izkustvo Boga, ki pravzaprav privede človeško bitje na določeno raven neodvisnosti od družbenega okolja. Še več, lahko ga usmeri v pripadnost Cerkvi, ki ne bo zgolj tradicionalna. Kristjan prihodnosti bo *mistik* ali pa ne bo več kristjan. Seveda mistik v smislu, da ima *pristno izkustvo Boga*, ki izvira iz bivanjskega središča.” (1980: 375)

Karl Rahner se je kot učitelj uradno upokojil leta 1971; za svoj bogat znanstveni opus je prejel številna priznanja in odlikovanja ter kar štirinajst častnih doktoratov v Evropi in ZDA. Umrli je 30. marca 1984 v Innsbrucku.

::RAHNER IN “IGNACIJANSKA DUHOVNOST”

V rani mladosti je Karl Rahner napisal nekak uvodnik v znanstvena dela, ki so kasneje sledila. V pisani razpravi “Nauk o sreči pri Aristotelu in Sv. Tomažu” je tedaj triindvajsetletni Rahner zapisal oziroma ocenil razmerje med intelektualnim, proforskim in filozofskim *osrečenjem*. Ob tem je dal prednost *tomistični* “Visio” pred Aristotelovo “Theorio”; predvsem zaradi vsebovanja osebnosti, bližine in enkratnosti v blaženem občestvu duha z ljubljnim Bogom.

Rahner je tudi sam večkrat poudaril, da je nanj izjemno vplivala *ignacijanska* duhovnost in to celo bolj kakor študij filozofije in teologije. Nekako v tem smislu govori tudi Fischer v svojem antropološkem delu o Rahnerju, kar povzema tudi Strle v obravnavani knjigi, namreč da ima njegova teologija za svoje izhodišče in središče izkustvo Boga ignacijanski duhovnih vaj. (Strle, 1998: 316) Rahner razlaga, da je bila duhovnost, ki jo je povzel s prakso molitve in z redovniško formacijo zanj pomembnejša kakor vsa filozofija in teologija ter poudarja, da so ga v ignacijanski duhovnosti potrjevala tudi tista izkustva Boga, kakor so jih bili deležni tudi drugi in pri tem omenja mistiko cerkvenih očetov, Terezije Avilske, Janeza od Križa in sv. Bonaventura. (Strle, 1998: 317) Ob tem je treba dodati Rahnerjev prispevek tudi k mistični teologiji.

Do očitkov nekaterih teologov, da je s svojimi pobudami naredil nekaj zmede in celo pripeljal do neke vrste pluralizma v Cerkvi, se je Rahner v bistvu distanciral in poudarjal, da je njegov namen ostati jezuit in duhovnik in, da ne mogel niti hotel premeriti daljnih učinkov in si jih tudi ni želel. (Strle, 1998: 317) Rahner pravi, da je ostal Ignacijevi duhovnosti svojega reda *nekoliko zvest...*

::VPLIV HEIDEGGERJA IN DRUGIH

Rahner je kot ignacijsko usmerjen duhovnik sprejel odločitev predstojnikov, da promovira iz filozofije.

Dve leti je zato obiskoval Heideggerjeva predavanja in seminarje ter bil do pridobljenih naukov dokaj kritičen. Predvsem pa je cenil Heideggerjev slog mišljenja in raziskovanja, za katerega pravi, da gre v bistvu za metodo oziroma postopke približevanja, ki pomeni prizadevanje za sintezo in ne le opisovanje dogmatičnih resnic: različne dogmatične stavke se povzame v temeljna načela. Moderni človek se namreč ne zadovolji samo s sprejemom skupka resnic in sodb temveč o njih tudi razmišlja⁵. Navedena metoda v teološkem razpravljanju ne oži božjega razodetja temveč pripelje do koncentriranja celotne vsebine s pomočjo nekega ključnega pojma. Takšna temeljna ali ključna pojma sta lahko *samopodarjanje* in *samopriobčenje* Boga človeštvu in vsemu stvarstvu. Ob navajanju te Rahnerjeve teologije je treba poudariti, da sta v tem kontekstu nanj veliko bolj kot Heidegger vplivala predvsem Joseph Maréchal in Pierre Rousselot.

::SREDIŠČNI POJEM RAHNERJEVE TEOLOGIJE

Strle posebej poudarja nekako središče oziroma *žarišče* Rahnerjeve teologije, ki je zaobseženo v témi *milost*. Pojmovanje milosti kot nekaj neustvarjenega - milost je pravzaprav Bog sam. V milosti Bog želi človeku svobodno priobčiti sam sebe. Rahner doumeva razodetje, milost in Kristusa v luči božjega samopriobčenja – kot božjo samopodaritev. Strle pravi, da je mogoče govoriti, da je *nauk o milosti* oziroma milost sama *srčika* Rahnerjeve teologije. (1998: 319)

⁵Moderni človek išče vodilno misel, naj bo še tako preprosta, da bi razporedil obsežno snov krščanske dogme. Ko je to napravljeno, tedaj mu je omogočeno, da razume druge specifične resnice kot očitne in nujne posledice, ki pritekajo iz ene same načelne misli." (Strle, 1998: 318)

::“Živi Bog – naša absolutna prihodnost”

Rahner je kot teolog venomer iskal temeljno misel, ki bi na nek način vodila k eni sami témi teologije – k Bogu.⁶

V tem poglavju je treba omeniti Rahnerjev odnos do *razkristjanjevanja* Evrope oziroma širitve ateizma v sekularnih državah⁷, ki nalaga teologiji poklicanost da na svojem področju prispeva oznanjevanje v takšnem obsegu, ki bo ustrezalo resničnim razmeram Cerkve in človeštva. Krščansko vero je treba prikazati v takšni luči, da bo človeštvo razumelo, da svet ne bo boljši in razumljivejši, če odklanja Boga in Kristusa, temveč nasprotno. (Strle, 1998: 321)

Rahner pravi, da je treba temeljno jedro krščanstva prikazati kot *pozitivno in živo*. Slednje je treba na novo premisliti in tudi braniti, saj je celo pri mnogih, ki se *imenujejo kristjani*, deležno nasprotovanja (kar je še posebej značilno tudi za obdobje Lutra in janzenistov). (Strle, 1998: 321) Teologija ima v tem kontekstu svojo prvenstveno nalogo: govoriti o *živem Bogu* kot naši absolutni prihodnosti in poslednjem poročstvu našega bivanja; oznanjati, da Bog ni neki absolutno oddaljeni cilj, s katerim praktično ne moremo imeti nič skupnega, ampak nam daje sebe kot večno življenje. Na Boga se vedno moremo zanesti oziraje se na Kristusa, o katerem verujemo, da je vstal od mrtvih. (Strle, 1998: 231)

::PLURALIZEM TEOLOGOV (TEOLOŠKA PLURALIZEM)

Téma o vstalem Jezusu je za znanstveno teologijo neizčrpen vir; kakor tudi ljubezen do bližnjega, s čemer krščanstvo pove nekaj, kar nikoli ne zastari in ni samo po sebi umevno. Če strnemo oboje pa dobimo temeljno jedro krščanstva, iz česar je mogoče živeti in more zediniti tako imenovani pluralizem teologov⁸.

⁶“Vsaka teologija, tudi najbolj subtilna, vsak dogma, vsaka kanonična postava, vse, čemur se prilagaja ali kar zavrača Cerkve, vsaka ustanova, vsaka družba z vsemi svojimi pooblastili, vsako bogoslužje in vsako pogubno poslanstvo – vse to ima edinole naslednji namen: Vera, upanje in ljubezen, ljubezen do Boga in do ljudi. Vsi drugi načrti z vsemi dejavnostmi Cerkve bi bili absurdni in perverzni, če bi hoteli odtegniti tej nalogi in bi iskali sami sebe”. (Rahner, 1966: 8)

⁷V kontekstu tedanjih Rahnerjevih trditev je treba povzeti tudi naslednje ugotovitve današnjega časa: “Uresničevanje človekovih pravic je vseskozi povezano z religijo saj ju veže predvsem zgodovinskost. Tako religija kakor človekove pravice so se skozi zgodovino spreminjale, prepletale in zdi se, da nujna po njih nikoli ni usahnila. V današnjem času je zaznati vse večjo potrebo tako po uveljavljanju človekovih pravic kakor tudi potrebo po religiji (Ocvirk, 1999: 229–315).

⁸“Karl Rahner rad govori o *pluralizmu v teologiji*. Večinoma misli pač na tak pluralizem, o katerem H.U. von Balthasar pravi, da ni prav, če ga označujemo kot pluralizem, temveč naj ga imenujemo *pluralnost* (Pluralität)... Ravno teološki pluralizem je med tistimi vidiki, ki jih Balthasar ponovno kritizira in rad pristavlja, da sicer Rahner večkrat s tem misli na povsem sprejemljiva stališča, a mnogi ta pluralizem zlorabljajo, ker napravljajo iz tega nekakšno ideologijo” (Stre, 1998: 331)

::Horizontalizem in antropocentrizem

Rahner je poskušal celotno teologijo utemeljiti na antropološki način, in tudi antropocentrično. Vendar pa s takim pristopom ni hotel zanikati teocentričnosti sleherne teorije. (Strle, 1998: 322) Sam o tem pravi: "Poskus, kako bi sami sebe anti-antropocentrično preskočili – naj bo to v katerikoli razsežnosti človeškega bivanja – bi bil nečloveški in zato protibožji. Bogu se namreč ne približamo, ko postanemo manj mi sami, marveč s tem, da docela vemo in uresničujemo tisto, kar pravi knjiga Modrosti: Ustvaril je vse za bivanje. To velja še bolj v Kristusovem redu. Kajti po učlovečenju božje Besede je nasprotje med antropocentričnostjo in teocentričnostjo prav tista razlaga človeškega bivanja, katere naj bi bili odrešeni. Tukaj ni več nikakršne teoretične in ne praktične teologije, ki bi ne bila sama v sebi antropologija. Seveda ostane resnično: Človek mora svoje lastno bistvo, kot tisto, katerega naj uresniči, šele najti, zaiti more v zgrešeno zmoto glede tega bistva in končno najde to svoje bistvo samo z deležnostjo pri smrti in vstajenju Sina človekovega." (Rahner, 1975: 631-634)

Rahnerjeva transcendentalna-antropološka metoda je bila tudi napačno razumljena, kakor da postavlja človeka iz njegove možnosti za kriterij vere, za sodilo o tem, kaj je resnična vsebina božjega razodetja in kaj naj bo vsebina cerkvenega oznanjevanja v določenem času. (Strle, 1998: 322) Nekateri teologi so napačno razumeli, da Rahner istoveti ljubezen do Boga in do bližnjega, s čemer je seveda povezan horizontalizem. Strle meni, da pri Rahnerju horizontalizma⁹ v slabem pomenu besede ni zaznati (niti v knjigi "Glaube, der die Erde liebt"). (1998: 331)

::Balthasarjeve kritike in komentarji

Hans Urs von Balthasar je vsekakor kritičen v mnogih komentarjih, ki se nanašajo na Rahnerjeve teorije, s čemer je sprožil polemiko z Vorgrimlerjem. Ta je v članku "Orientierung" stopil na Rahnerjevo stran s tem, ko je ocenil prisotnost heretičnosti v Balthazarjevih komentarjih.

Strle pravi, da je Vorgrimler *nedopustno pretiraval*. "Ko sem to bral, sem se takoj spomnil na Balthasarjeve *Neue Klarstellungen*...V njej Balthasar v kurzivi navaja vrsto trditev, ki jih je težko ali nemogoče spraviti v sklad z dovolj jasnim naukom Cerkve, ali pa iz teh trditev sledijo zelo daljnosežne

⁹Rahner o očitkih *horizontalizma* pravi: "Ni mi treba ponavljati, da sem v svojih zadnjih namerah od česa takega za cele milje oddaljen in sem primitivni horizontalizem ob premnogih prilikah izrečno pobijal kot pravo krivo-verstvo sedanjosti." (Strle, 1998: 324)

zmote. Balthasar nato odklanja ali pa te trditve dopolnjuje tako, da postanejo skladne z naukom božjega razodetja.” (Strle, 1998: 332) Balthasar tudi izrečno priznava Rahnerju, da je s svojo teologijo pomagal k poglobitvi krščanske vere a odločno nasprotuje njegovemu transcendentalnemu-antropološkemu izhodišču teologije¹⁰. Vsaka resnična teologija mora biti *teologija križa* in imeti za izhodišče to, kar je Bog storil za nas, ne pa nas same. Balthasar naglaša, da pri Rahnerju ravno teologije križa ni *razločno* zaznati. (Strle, 1998: 324) Slednje Rahner zavrača v intervjuju iz leta 1974 “Transcendentalnost, kakor jo jaz razumem, je vedno takšna transcendentalnost, ki se je udejanjila tudi kot grešna zgodovina svobode, tako da je na podlagi tega vsekakor mogoče semkaj vnesti vse tisto, kar imenujemo odrešenje, krivda, odpuščanje, križ itd. Kako daleč seveda sem to v svojih vedno prekratko streljajočih premislekih dejansko storil zadostno, to je drugo vprašanje. Toda *spodbijam* trditev, da teološki nastavek, kakor je pri meni, če resno jemljemo omenjeno notranjo prepreženost zgodovine in transcendentalitete ter njuno medsebojno pogojenost, nujno mora prikrajšati resnično krščanstvo kot zgodovino krivde in odpuščanja, križa in nedoumljive božje ljubezni, ki je izničila sama sebe.” (Strle, 1998: 324) Rahner poudarja, da je premalo ljudi, ki mislijo na to, da ni Bog zanje, temveč so oni tukaj za Boga in glede na povedano bi seveda lahko celo spadal k antropocentričnim teologom, kar pa je nesmisel. (Strle, 1998: 325) Človek je tisti, ki je naravnan na Boga in mora ob Bogu pozabiti nase, v tem smislu pa ni mogoče gojiti teologije, ki bi bila dovolj antropocentrična¹¹, saj je *Bog absolutni, brezpogojni, na katerega smo naravnani mi, toda ne v istem smislu on na nas*.

::“ZNAMENJE ČASA NISTE NAPRAVILI ZA PETI EVANGELIJ...”

Tedanji kardinal Ratzinger je ob petinsedemdesetletnici rojstva Karlu Rahnerju namenil izjemno zahvalo za njegov teološki prispevek krščanstvu. Ob tem je med drugim laskavo povlekel vzporednico med njim in primerjavo Sv. Ambroža o velikih učiteljih in gorami ter se dotaknil iskanja *znamenj časa*, ki je po koncilu dobilo novo moč. Rahnerju je naslovil naslednje izjemno globoke besede: “To je točka, kjer sva različnega mnenja in kjer je pač to tudi najbolj mogoče. Toda ravno tudi tukaj Vi niste nikoli podlegli skušnjavi, da bi *znamenje časa* napravili za *peti ali celo za prvi evangelij*. Vedno je ostalo jasno,

¹⁰Balthasar pravi, da “marsikatero od njegovih (Rahnerjevih) najnovejših miselnih poti imajo navdih v apostolskih nagibih in so pri njem še teološko zavarovane, vendar pa naravnost izzivajo k brezskrbnim razlagam pri tistih učencih, ki hočejo biti radikalni in potem tudi kar kmalu nastopijo s takšnim radikalizmom.” (Strle, 1998: 323)

¹¹Rahner pravi, da bi bilo vsebinsko bolje kot antropocentrično uporabiti izraz teocentrično; teologija bi naj bila vsebinsko teocentrična, metodično pa antropocentrična. (Strle, 1998: 332-333)

da je treba evangelij razglašati v čas, da ga je treba brati glede na čas, vendar pa da ni evangelij dokazilo za to, kar čas že tako in tako misli; evangelij je marveč tisti, ki daje času obstoj in ki tudi zmaguje nad časom." (Strle, 1998: 326-327) Ratzinger je tudi poudaril oba vidika Rahnerjeve teologije in sicer zvestoba Bogu, ki je predmet teologije in zvestoba človeku, ki mu je teologija namenjena.

::RAHNER O SVOBODI, ODREŠENJU IN EMANCIPACIJI

Možnost nadomestitve krščanskega odrešenja z emancipacijo Rahner zavrača z razlago, da dokončno večno zveličanje, absolutno odrešenje iz krivde, trpljenja in smrti se ne zgodi na tej zemlji, marveč prek Jezusove in naše smrti. Le tako namreč lahko prodremo v večno življenje samega Boga.

Rahner razlaga, da odrešenjskega oznanila ni mogoče obogatiti z zunaj-krščanskimi vsebinami, toda vsak čas more biti tako rekoč s svojega stališča in na podlagi svojega posebnega časovnega izkustva vedno znova izziv za krščanstvo, naj samo sebe umeva v celoti in vsestransko. In toliko je seveda sporočilo današnjega časa, ki je socialnokritično in se poteguje za več svobode, vsekakor treba razumeti kot zakonit izziv – izziv na naslov krščanstva, da bi samo sebe razumevalo bolj adekvatno in bolj vsestransko, globlje in radikalneje. *Svoboda v Pavlovem smislu in moderna svoboda nista isto.* (Strle, 1998: 328)

::"ZAUPAM V BOGA, A V NIKOGAR DRUGEGA NE"

Učinkovitost krščanstva ni mogoče ugotoviti z *demoskopijo*, trdi Rahner. Vedno večji interes po uveljavljanju človekovih pravic v svetu zahteva pou-darek, da nauk o brezpogojnem spoštovanju vsakogar izhaja iz krščanstva in je učinkovitost krščanstva treba gledati tudi v tej luči. Cerkev naj sprejme izziv in nanovo, temeljito in pogumno razmišlja o tem, kako je treba danes *usmerjati oznanilo evangelija*. Ta izziv bi cerkev morala sprejemati bolj koreni-to. Kristjan je le tedaj kristjan, če neomajno veruje v odrešenjsko božjo voljo in božjo ljubezen in ne napravlja svoje vere odvisne od oprijemljivega učinka svoje vere. Verujem v Boga, toda *ne v politično oprijemljivo moč* Cerkve. (Strle, 1998: 328-329)

::NAJTI BOGA V VSAKEM PRIMERU

Znana je Rahnerjeva trditev: "Zaupam v Boga, v nikogar drugega ne." (Strle, 1998: 329) Boga najdemo v vsakem primeru ob razočaranju, bolezni, smrti. Rahner vztraja pri absolutnosti krščanstva, kolikor krščanstvo v svoji

resnično pravi stvarnosti in sredini vidi odrešitev *vseh* ljudi in je zaradi tega krščanstvo tudi poziv, naj se ljudje izrečno oklepajo te resnično poslednje stvarnosti, ki je milost večnega življenja v Jezusu Kristusu. (Strle, 1998: 329) Morda je tudi zato danes krščanstvo povsod tako navzoče, kar do sedaj ni uspelo nobeni od velik religij.

::KRŠČANSTVO KOT SVETOVNA RELIGIJA

Krščanstvo se lahko in mora v srečanju z drugimi svetovnimi religijami tudi nečesa naučiti. In predvsem tudi pogledati vase in skozi svoje oči in tudi oči *drugih* videti bogastvo lastne religije ter najti tiste skupne točke, ki religije povezujejo¹².

Doslej je krščanstvo, čeprav se je njegovo oznanilo obračalo na vse ljudi in čeprav je hotelo postati svetovna religija, vendar sámo moglo živeti iz določene historične korenine. Sedaj pa mora krščanstvo, ne da bi zatajilo svoj zgodovinski izvor, resnično postati *svetovna religija*; zakoreniniti se mora v medsebojno različnih in verjetno še naprej za trajno različnih kulturah. Doslej ni bilo krščanstvo še nikdar prisiljeno to storiti. To je velikanska možnost, da postane krščanstvo resnično to, kar je že vnaprej hotelo biti. (Strle, 1998: 330)

::ZAKLJUČEK

Karl Rahner je po oceni mnogih znanstvenikov eden pomembnejših teologov, ki je doživel s svojim, včasih po robu hodečem teoretiziranjem, tudi hude kritike. Kolikor sem se uspel z branjem nekaterih njegovih del poučiti, moram pritegniti tistim ocenjevalcem, ki Rahnerja smatrajo kot tradicionalista, ki v svojem raziskovanju in iskanju krščanske resnice odkriva poti, ki bi lahko prinesle vsaj dvome, če ne celo naredile podlago za zmotno dožemanje verskih nauk. Čeprav je njegovo razmišljanje o teološkem pluralizmu sicer zanimivo, me vendarle begajo Rahnerjeve izjave na kritiko kardinala Balthasarja, ko se nekako poskuša izvleči s stališči, ki se mi zdijo premalo konkretna in morda ne delujejo dovolj prepričljivo.

Podobno se mi zdi v primeru njegovega označevanja Cerkve za "zimsko"¹³.

¹²Ulrich Beck v svoji knjigi *Lastni Bog* razmišlja v tem kontekstu podobno kot Rahner. Vzpodbujati krščanstvo, da vidijo svojo religijo tudi skozi oči *drugih* in tako obogateni z vpogledom v lastno in tujo religijo spoznajo, da jih to bogati. Beck argumentira navedeno tezo s primerom Mahatme Gandija, ki je ob študiju hindujščine skozi oči zahodnjakov svoje verovanje, temelječe na hindujščini, še poglobil. (Beck, 2009: 200-201)

¹³Zanimivo je dejstvo, da o bojazni, da Cerkvi "grozi nastop zime" govori tudi Bernhard Häring v svoji knjigi *Svobodni v Kristusu*, (2001: 17) čeprav v njegovih razpravah ni moč zaznati, da bi želel prikazati to kot poseben problem ali pa podrobneje razpravljati o tem z namero poiskati oziroma nakazati rešitve.

Izjave in teorije tako spoštovanega teologa in filozofa se namreč v javnosti (tudi strokovni) *primejo* povsem drugače, kot je to v primeru povprečnega teologa. Kasnejše razlage to témo in njegovo misel sicer ustrezno osvetlujejo, toda škoda je bila morda že narejena; tudi v tem primeru bi namreč lahko trdili, da je s tako drzno tezo hodil po zelo *tankem ledu* ali pa povsem po robu.

Strle v tem svojem delu povzema zame zelo pomembno Balthasarjevo kritiko, ki se nanaša na nerazločnost *teologije križa* v Rahnerjevih delih in teološka izhodišča, ki *enačijo ljubezen do Boga in bližnjega*.

V odgovorih Rahner sicer ponudi oprijemljive zagovore, vendar me to ne prepriča povsem, da bi lahko tudi sam zavrnil Baltazarjeve trditve. Zdi se mi namreč, da Rahner avtentične razlage svojih zapisanih misli argumentira prepozno, ponavadi šele po kritiki eminentnih Cerkvinih teologov.

Med prebiranjem njegove biografije seveda nisem mogel prezreti nekaj virov, ki govorijo o njegovi dvaindvajsetletni izvenzakonski zvezi z Luise Rinser. V raziskavo resničnosti primera se seveda ne mislim spuščati; v kolikor podatki držijo, pa ne morem mimo tega, da ne bi izrazil nestrinjanje s trditvijo: ne glejte na moja dejanja temveč, se ozrite na moje nauke (čeprav primerjava ni morda najbolj posrečena). Ob tem se mi je v spomin obudil primer mladostno *manihejsko* življenje sv. Avgušтина, ki pa je po spreobrnjenju celibat nadvse častil.

Globoko pa se strinjam s poslednjo mislijo tega obravnavanega gradiva Antona Strleta, če mi je to ob mojem šibkem teološkem znanju dopuščeno, ki pravi, da je ***pozabljenje na Boga najbolj temeljni problem tudi danes***.

::LITERATURA

- Avguštin, A. (1982): *O državi božjoj (De civitate dei)*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Avguštin, A. (1984): *Izpovedi*. Celje: Mohorjeva družba.
- Beck, U. (2009): *Lastni Bog*. Ljubljana: Claritas.
- Habermas, J. (2005): *Zwischen naturalismus und Religion. Philosophische Aufsätze*. Frankfurt na Maini: Suhrkamp.
- Häring, B. (2001): *Svobodni v Kristusu*. Celje: Mohorjeva družba.
- Mahoney, J. (1987): *The making of moral theology: A Study of the Roman Catholic Tradition*. New York: Oxford University Press Inc.
- Ocvirk, D. (1999): "Krščanstvo in človekove pravice." *Bogoslovni vestnik* 59.
- Rahner, K. (1966): *Das Konzil- ein neuer Beginn*. München: Klerusblatt.
- Rahner, K. (1975): *Antropozentrik*. Innsbruck: LThK I.
- Rahner, K. (1980): *Elemente der Spiritualität in der Kirche der Zukunft*. Einsiedeln: Benzinger.
- Ratzinger, J. (2006): "Predpolitični moralni temelji svobodne države." Ljubljana: *Tretji dan* 35, 1/2.
- Strle, A. (1998): *Teologi za prihodnost*. Ljubljana: Družina.
- Štrukelj, A. (2009): "Pričevanja o prof. Antonu Strletu." Ljubljana: Družina.
- Štrukelj, A. (2011): "Anton Strle." Povzeto 1. marca 2011 s strani <http://sl.wikipedia.org/wiki/>.